Mikael Hidén

LAKIVALIOKUNTA 14.2.2020 KELLO 9.15
KAA 1/20 vp tyttöjen sukuelinten silpomisen kieltämisestä

Olen ymmärtänyt niin, että valtiosääntöjuristien kuulemisessa ei nyt ole kysymys kansalaisaloitteita yleensä koskevista vaatimuksista tai siitä, miten kansalaisaloitteita tulee tai voidaan eduskunnassa käsitellä. Tällaisiin seikkoihin ei tässä liittyne ongelmia. Tarkastelen seuraavassa vain joitakin sellaisia valtiosääntöoikeudellisia periaate- ja taustakysymyksiä, joita aloitteen sisällön tarkastelussa on tiettävästi tullut esille.

- - - - - - -

Ehkä merkittävin tällainen kysymys on, pitäisikö tyttöjen ja poikien (naisten ja miesten) sukuelinten silpominen - ei -lääketieteellisin perustein tapahtuva, sukuelimiin kohdistuva yksilön fyysisen loukkamattomuuden rikkominen - käsitellä yhtenäisesti, siis lainsäätämistoimia ajatellen yhdessä ja yhtenäisiä perusteita soveltaen valmistellussa lainsäädäntöhankkeessa. Tällaisen yhtenäisen käsittelyn tueksi voidaan hyvin viitata vaikka PL 6 §:n yhdenvertaisuussäännökseen, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan (esim.) sukupuolen perusteella. On selvää, että yhdenvertaisen kohtelun vaatimus ei tarkoita samassa laissa tai edes samassa lainsäädäntökokonaisuudessa säätämisen vaatimusta. Voidaan kuitenkin todeta, että menettely, jossa jostakin lainsäädäntöhankkeesta jätetään pois jokin samaa aihepiiriä koskeva kysymys hoidettavaksi erillisessä lainsäädäntöhankkeessa, voi jo lakien voimaantuloaikojen vuoksi ainakin viivästyttää tarkoitetun yhdenvertaisen kohtelun toteutumista.

Miten ajatukseen sukuelinten silpomista koskevan mahdollisen (rikosoikeudellisen)

säätelyn toteuttamisesta yhtenä, tyttöjä ja poikia koskevana lainsäädäntöhankkeena sitten pitäisi tämän kansalaisaloitteen käsittelyssä suhtautua?

Kysymyksen käsittelyssä on nähdäkseni syytä erottaa kaksi eri näkökulmaa. Yhtäältä on kaikessa lainvalmistelussa tavanomainen tarkoituksenmukaisuusnäkökulma: mitä kysymyksiä kussakin lainsäädäntöhankkeessa pyritään järjestämään ja mitä sinänsä samassa yhteydessä kysymykseen tulevia asioita siinä vaiheessa eri syistä jätetään mahdollisten myöhempien hankkeiden varaan. Tämä tarkastelukulma tai arviointi on tietysti mukana myös tässä asiassa. Jos valiokunnassa ja eduskunnassa katsotaan, että tyttöjen sukuelinten silpominen ja poikien sukuelinten silpominen ovat merkittävästi samaa kokonaisuutta ja silpomista koskeva säätely voidaan ilman haittoja valmistella ja toteuttaa kumpaakin sukupuolta koskevana yhtenä lainsäädäntöhankkeena, tämä kanta voidaan tietysti tuoda esille valiokunnan mietinnössä ja eduskunnan päätöksessä. Jos taas katsotaan, että tyttöjen sukuelinten silpominen on jo yksilöä koskevien seurausten, kulttuuri- ja uskontosidonnaisuuksien ja salassapitokäytäntöjen kannalta ainakin tyypillisesti merkittävästi erilainen asia kuin poikien sukuelinten silpominen ja että vastaavasti tarve uuteen säätelyyn on (kiireellisyydeltään ja muutonkin) erilainen, tällainen erillisen säätelyn aiheellisuutta koskeva kanta voidaan tietysti tuoda esille valiokunnan mietinnössä ja eduskunnan päätöksessä. (Yhdenvertaisuuteen liittyvät näkökohdat sinänsä eivät tietysti sulje pois myöskään sellaista tarkoituksenmukaisuusarviota, että mitään lainsäädäntöä ei asiassa tarvita.)

Edellä tarkoitetun, ”pelkkää” tarkoituksenmukaisuutta koskevan tarkastelun ohella on myös toinen, painotukseltaan muodollinen periaatteellinen näkökulma. Tavallisen lainsäätäjän käyttäytymistä sitoviin normeihin liittyen voidaan kysyä, onko olemassa sellaisia perusoikeuksista tai ihmisoikeuksista tai niiden soveltamiskäytännöstä johtuvia tekijöitä, jotka edellä tarkoitetusta tarkoituksenmukaisuusharkinnasta riippumatta joka tapauksessa edellyttäisivät sukuelinten silpomisen mahdollisen kriminalisoinnin toteuttamista sukupuolineutraalisti, mikä käytännössä voisi merkitä tyttöjen sukuelinten silpomisen ja poikien sukuelinten silpomisen rikosoikeudellisen säätelyn toteuttamista yhtenäisesti ja samassa lainsäädäntöhankkeessa Minusta perus- ja ihmisoikeuksista ei tällaista normivaikutusta aiheudu.

Edellä on jo viitattu siihen, että yhdenvertaisuuden toteutuminen ei mitenkään rakennu

ajatukselle samassa laissa säätämisestä. Tyttöjen sukuelinten silpominen ja poikien sukuelinten silpominen (ympärileikkaus) ovat myös säätelykohteina (silpomisen seuraamusten, kulttuurisidonnaisuuksien vaikutuksen, kansainvälisten yhteyksien merkityksen vuoksi) niin erilaisia, että on vaikea nähdä, miten yhdenvertaisuus kansallisena perusoikeusnormina tai ylikansallisena ihmisoikeusnormina voisi velvoittaa silpomisia koskevan mahdollisen uuden säätelyn toteuttamiseen yhtenä hankkeena. (Eri asia on, että yhdenvertaisuuskysymys ehkä voisi aktualisoitua säännösten yksittäisissä soveltamistilanteissa.) Tätä tyttöjen sukuelinten silpomisen ja poikien sukuelinten silpomisen merkittävää erilaisuutta juuri lainsäätäjän toimenpiteen kohteina ei riitä muuttamaan se, että tyttöjen sukuelinten silpomisissa ilmeisesti esiintyy myös lievempiä muotoja ja toisaalta poikien ympärileikkauksissa esiintyy myös komplikaatioihin johtaneita tilanteita. - Yhdenvertaisuuteen liittyvät näkökohdat eivät tässä siten mitenkään estä tyttöjen sukuelinten silpomisen erillistä rikosoikeudellista säätelyä eivätkä vastaavasti estä valiokuntaa nyt puoltamasta tällaista säätelyhanketta, jos valiokunta pitää sitä muuten tarkoituksenmukaisena.

Kansalaisaloitteen käsittelyssä on saatettu kysyä, - esimerkiksi juuri yhdenvertaisuuteen liittyvistä näkökohdista johtuen - olisiko syytä hankkia aloitteesta perustuslakivaliokunnan lausunto. Jos kansalaisaloitteen tarkoituksena ja sisältönä tässä olisi saattaa aloitteessa tehty lakiehdotus eduskunnan käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi ja jos mietintövaliokunta olisi päätymässä puoltamaan aloitteen hyväksymistä, olisi mietintövaliokunnan kiinnitettävä huomiota myös ko. lakiehdotuksen – mahdollisesti muutettuna - vaatimaan säätämisjärjestykseen. Jos tästä olisi tapauksessa epäselvyyttä, olisi valiokunnan TJ 38,2 §:n mukaisesti pyydettävä asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalta. (Esimerkki tällaisesta tilanteesta oli turkistarhauksen kieltämistä tarkoittanut KAA 1/2013 vp: Laki eläinsuojelulain muuttamisesta, josta mietintövaliokuntana ollut maa- ja metsätalousvaliokunta pyysi lausunnon perustuslakivaliokunnalta. Ks. pevl 18/13 vp ja Mmvm 6/13 vp.). Nyt käsiteltävänä olevassa kansalaisaloitteessa ei kuitenkaan ole kysymys eduskunnan käsiteltäväksi tulleesta lakiehdotuksesta, jonka sisällön perustuslainmukaisuuteen eduskunnassa voitaisiin joutua ottamaan kantaa. Kun tässä on kysymys tiettyä asiaa koskevaan lainvalmisteluun ryhtymisestä, ei tässä itse asiassa ole mitään sellaista normikokonaisuutta (tai muutakaan jäsentynyttä asiakokonaisuutta), jonka perustuslainmukaisuudesta voitaisiin esittää jokin virallinen kannanotto. Perustuslakivaliokunnan PL 74 §:n mukaiseen tehtävään ei mitenkään

kuulu ennakoivien - vaikkapa vain suuntaa antavien tai yleispiirteisten - kannanottojen esittäminen valmisteluvaiheessa oleviin tai mahdollisesti vasta valmisteluvaiheeseen tuleviin lainsäädäntöhankkeisiin ehkä liittyvistä perustuslainmukaisuuskysymyksistä . Jos perustuslakivaliokunnalta pyydettäisiin tästä asiasta lausunto, se tuskin voisi sisältää juuri muuta kuin tämän asiantilan toteamisen.